

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

438 יוני 2018
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: את מספר ימין אמלא

עד הערב, וגם כאשר רצו לסלק משם לא הסכימה והיתה נשכבת על הארץ ובוכה.

כך היה עד ליל ערב יום הכיפורים, כאשר הקהל והגבאים היו טרודים בהכנות לכפרות, ראתה האשה שאין איש ליד חדרו של הרב, וגם הגבאי אינו עומד על משמרתו, מיד פתחה את דלת חדרו של ה'דברי חיים נכנסה פנימה והניחה על שולחנו את התשובה שהכין ה'ואל ומשיב', והחלה לבכות ולבקש בתחנונים: "רבי, רחם נא עלי, אני ממתנה כאן כבר כמה ימים, זקוקה אני להיתר".

כאשר ראה ה'דברי חיים' את התשובה הבין שיש דברים בגו, ועיין בו במשך זמן, ואז אמר לאשה: "בסדר גמור, כבר הלילה אשב ואנסה למצוא היתר עבורך".

מיד ציוה שיקראו לר' זאנוויל, שהיה כותב את תשובותיו של הרב, וכאשר הגיע ר' זאנוויל אמר לו: "זאנוויל, שב ותתחיל לכתוב", והחל לומר לו מילה במילה את דבר התשובה.

כעבור שעתיים סיים לכתוב את התשובה ההלכתית להתירה, חתם את שמו עליה ונתן לאשה הגונה שתקח מכתב זה אל רבי יוסף שאול נתנזון.

מיד במוצאי יום הכיפורים נסעה האשה בדרכה חזרה ללמברג, ולאחר חג הסוכות נכנסה אל הגאון רבי יוסף שאול נתנזון ונתנה לו את תשובתו של ה'דברי חיים'. רבי יוסף שאול השתומם מאד שרבי חיים מצאנו הספיק לכתוב תשובה במילתא חמירתא בזמן קצר כל כך, ובעיניו בגוף התשובה התפעל עד למאד ושמח שכיוון לדעת קדשו ושהדברי חיים חיזק את דבריו בכמה וכמה ראיות.

בסיימו לקרוא את התשובה שאל את האשה, כיצד הצליחה להיכנס לחדרו של הרב מצאנו מהר כל כך? סיפרה לו האשה שאכן לא בנקל עלה לה הדבר, כי מתחילה לא הניחו לה כלל להיכנס, ובליל ערב יום כיפור ברגע של הסחת הדעת היא ניצלה זאת ונכנסה אל הקודש פנימה הראתה לו את המכתב והוא התיישב וכתב לה תשובה להתירה.

כששמע זאת הגאון רבי יוסף שאול אמר בענוותנותו לתלמידיו: ראו נא, אני אף שאינני רבי ואין לי חסידים מ"מ אין בכוחי להתיישב בליל ערב יום הכיפורים ולכתוב תשובות, והרב מצאנו שהוא רבי לחסידים הלך בליל ערב יום הכיפורים וכתב תשובה עמוקה זו בלי לעיין כלל בספרים...

כמו כן אמר פעם בעל הייטב לב ז"ע: מקנא אני בהרה"ק מצאנו ז"ע, שכן בערב פסח בבוקר למד את שיעוריו הקבועים, אחר כך התפלל שחרית, לאחר התפילה קיבל קהל לברכה ואחר כך ערך את שולחנו וסיפר המעשה של ערב פסח, לאחר עריכת השולחן שתו החסידים מהשיכר שנשא.

נאמר בפרשתנו "את מספר ימין אמלא".

וצריך להבין מהו לשון הברכה "את מספר ימין אמלא" הרי לכאורה צריך היה לומר "והארכת ימים"?

אלא יש בפסוק זה משמעות אחרת, ובהקדם, הגמרא בברכות (ח:) אומרת: "כל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו". ולכאורה מהי הכפילות "ימיו ושנותיו"? ומבאר רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו בן יהודע, ש"אריכות שנים" הכוונה בכמות, שיחיה שנים רבות. ו"אריכות ימים" הכוונה באיכות, שיהיו ימיו מלאים וטובים.

ומסופר שלאחר פטירתו של כ"ק האדמו"ר בעל ה'שפת אמת' מגור ז"ע פנה בנו בעל האמרי אמת ז"ע אל אחיו הרה"ק ר' משה בצלאל ה"ד ואמר: לאבא היה אריכות ימים. ושאלו ר' משה בצלאל, כיצד, הלוא אבא נפטר בטרם מלאו לו נ"ח שנים? והשיב: לאבא ז"ל היה אריכות ימים, ימיו היו גדולים ומלאים והם התארכו אצלו כי ניצל את הזמן והימים בשלמות.

וזוהו כוונת: "את מספר ימין אמלא", היינו, שימיו יהיו מלאים, כאשר יזכה לברכה בזמן ויספיק דברים רבים בזמן קצר.

פעם באה שאלת עגונה לגאון רבי יוסף שאול נתנזון וצוק"ל בעל שו"ת שואל ומשיב, היתה זו שאלה חמורה ששום רב לא רצה להתירה והאשה נשארה בחבלי עיגונה כמה שנים, עד שבאה אל הגאון רבי יוסף שאול והוא למד וביירר את השאלה היטב עם תלמידיו במשך שתי שבועות, וכתב תשובה ארוכה והוכיח בהוכחות גדולות שהיא מותרת להינשא.

אבל עדיין הוא חשש להתירה ולא רצה לקחת אחריות על עצמו עד שגם הרה"ק רבי חיים מצאנו ז"ע יסכים עמו להיתר. לכן הוא ביקש מהאשה העגונה שתיסע לצאנו כדי לבקש מהרב מצאנו שיצטרף גם הוא לפסק להתירה.

היה זה ימים ספורים לפני ראש השנה, ולכן כשראה הגאון רבי יוסף שאול שהאשה כבר מתכוונת לנסוע לצאנו המליץ לה שתמתין עד לאחר ימי חג סוכות, כי בודאי היא לא תוכל להיכנס בימים עמוסים כאלו, שקהל החסידים באים להסתופף בצלו והוא דבוק בשמי מרומים כל היום, ובוודאי לא יכניסוה לקודש פנימה, לכן עדיף לה להמתין עד לאחר הימים הקדושים.

אבל האשה מחמת שהיתה מרת נפש, אחרי שנים רבות שהיא יושבת בוד בלי יכולת להינשא, לא שמעה לדבריו, ומיד נסעה לצאנו, והגיעה שמה בין כסה לעשור ונעמדה לפני דלת ביתו של ה'דברי חיים' ולא עזבה את המקום מן הבוקר

ולאחר כל זאת הלך לשרוף חמץ, ולאחר שריפת חמץ עוד היה לפני סוף זמן אכילת חמץ. ואילו אני, קם בערב פסח בבוקר וממהר להתפלל כל עוד נשמתי בי, אולם עד שאני מסיים התפילה כבר הגיע סוף זמן אכילת חמץ, עכדה"ק.

הרה"ק האדמו"ר מצאנז קליוזנבורג צוק"ל היה מפרש בדרך זו את הפסוק "למען ירבו ימיכם", שהימים עצמם יתרבו ויתארכו שיספיק בהם הרבה.

בזה מקבלת מליצתו של הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ז"ע יותר משמעות, וכך אמר: "ויהי מקץ שנתיים ימים", לפעמים יהודי מגיע לרגעים אחרונים "ויהי מקץ" - כלומר שאוחז בסוף, ואז עושה חשבון הנפש ומקבל "שנתיים" שסך הכל ניצל מכל חייו רק שנתיים.

הרי לנו כי כשם ש"אריכות ימים" מתפרשת שהיום עצמו נעשה ארוך יותר, ומספיק בו הרבה. הרי שגם להיפך כשאין ברכה בזמן, מספיק מעט ביום.

ואולי יש לפרש בזה את דברי המשנה באבות (פ"ב מ"ז) "מרבה תורה מרבה חיים", היינו שעל ידי ריבוי לימוד התורה, זוכה לברכה בזמן, והחיים שלו נהיים רבים, שמספיק בהם הרבה.

בזה יש לבאר את דברי הגמרא ביומא (פז:): אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם, שנאמר (יחזקאל ל"ג, ט"ו) "ובשוב רשע מרשעתו וכו' הוא יחיה".

והיינו, חז"ל כופלים ואומרים "מארכת ימיו ושנותיו", ללמד, כי כשאדם מתחרט על מעשיו הרעים, הוא זוכה שהקב"ה נותן לו ברכה בזמן, כדי להשלים את כל מה שהחסיר בזמן שנכשל בעבירות.

כשהקים הרב מפוניבז' צוק"ל את הישיבה המעטירה, הוא צרף לצוות הטכני של העובדים יהודים גלמודים, שרידי שואה, וקשיי יום. הישיבה היתה עבורם קורת גג ומקור פרנסה. אחד מהם היה ר' משה שמשש פ'נגר הישיבה. עקר עבודתו התמקדה בתקון סטנדרים שהתפרקו. יום אחד שהיה הם במיוחד, ראה הרב צ"ל את ר' משה יושב כפוף, מזיע ומתאמץ לתקן סטנדר שראה ימים ימים יותר, נגש אליו הרב ובחביבות לטף את שכמו ואמר, ר' משה, איזו זכות יש לנו, שלושים שנה אנחנו ביחד בונים את הישיבה. ר' משה זקף את גוו וחיך. מאותו רגע אמר לכל מי שפגש 'שמעת מה אמר לי הרב, שנינו ביחד בונים את הישיבה כבר שלושים שנה'. נאמר בפסוק בפרשה: "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך".

מה פשר "את העני עמך" למצות ההלוואה? מפרש רש"י, "הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה עני". שואל מרן המשגיח רבי ירחם ממיר ז"ע, מדוע צריך המלוה לראות את עצמו כאלו הוא עני, ולמה לא ללווה לו ודין.

כעין שאלה זו יש להקשות גם על עוד פסוק שנאמר בפרשה: "וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים", מהי התוספת "כי גרים הייתם", וכי אם לא היינו גרים במצרים לא היינו מצוים בצווי זה?!

ויש לבאר על פי דברי האור החיים הקדוש שהתורה מלמדת את המלוה העשיר שעליו להפנים שעל הממון הנצבר לו מעבר לצרכיו הוא משמש רק כגבאי צדקה בלבד ולא כבעל הבית. וזהו "את העני עמך", כי זהו החלק שלו ולא שלך. כיון שהאמת היא שלכל אחד קצוב ממון כפי צרכו, אלא שממון העני נמצא כעת בידי העשיר בתורת 'גבאות' בלבד, נמצא אם כן שכלנו עניים או עשירים באותה מדה, וכשם שלעני אין במה לשכב, כך צריך גם העשיר להרגיש, שהרי ממנום שוה, אם ישכיל העשיר להרגיש כן, יתן לעני את הממון השיך לו בחפץ לב.

המשגיח ממיר בספרו 'דעת תורה' מבאר זאת בטוב טעם, בעבר בבתי הספר למודי רפואה היו מלמדים את התלמידים

את תורת הרפואה על שלד של מת. בכל שאלה שעמדה על הפרק, היו מביטים באותו שלד, וע"פ דרך מהלכו מתלמדים איך לפעול למעשה בכל ענייני הרפואה. זו היתה הדרך היחידה ללמוד חכמת הרפואה והנתוח. להבדיל, כך נתן גם ללמד ולהפנים את תורת 'בין אדם לחברו', עליך ללמד מה'שלד' דהינו מ'עצמך' על נפש חברך. כי אם אתה לא תחוש בתחושת העני המתבטאת ברעב, צמא, קור, ושאר חסרים, לא תוכל לעולם להבין כיצד מקימים את מצות ההלוואה, כי אתה לא שם, אתה במרומי מגדל השן עטוף במשי וארגמן, כיצד תחוש בכאב והבושה של חברך העני הנצרך לרבים?!

זוהי ההבנה בדברי רש"י "הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה עני", שהרי כספך אינו שלך כלל ונמצא בידיך רק כדי לתת לו, אם כן נסה לדמין את עצמך במקומו, התבונן נא במצבו, תהיה לרגע 'שלד' כמוהו, ומשם תלמד כיצד מחיים ומפאים יהודי כאוב בגוף ובנפש הנצרך לחסדי הזולת.

זהו גם הצווי "כי גרים הייתם בארץ מצרים", לא רק משום שבעבר היינו כמוהו, אלא עלינו לחוש את נפש הגר כאלו כעת אנחנו גרים בעצמנו ולהרגיש אותו ואת מצוקותיו בארץ זרה לו. ואז לא רק שלא תלחיצנו אלא גם תסייע בעדו, תיטיב עמו.

בחור בישיבת פורת יוסף מצא בישיבה שטר כסף, הוא שמח שמחה גדולה, הרי הוא בדיוק למד בב"מ כא: מעות המפזרין הרי אלו שלו, וממילא הכסף שיך לו. (מן הראוי לציין שהשו"ע ב"ד סימן ר"ע סעיף ב' פסק שמציאת בנו וביתו הסמוכים על שלחנו אפלו הגדולים הרי אלו שלו. והנה בחורי ישיבה אפלו מעל גיל בר-מצוה בדרך כלל נחשבים כסמוכים על שלחן אביהם שהרי כל ההוצאות שלהם על הוריהם. ולכן בחור ישיבה שמצא כסף הרי זה של האבא ויודיע לאביו שמצא סכום כסף ויקבל את רשותו להשתמש בו כרצונו).

אותו בחור ישיבה בכל זאת אף שידע את ההלכה אמר לעצמו שהוא יגש לחכם בן ציון וישאל אותו מה ההלכה אומרת, וכפי שצפה התלמיד, פסק הרב שאין כל חובה להכריז על המציאה, והתלמיד פנה לדרכפו שמח וטוב לב, אך הוא לא הספיק להגיע אל דלת בית המדרש, והרב אבא שאול קרא לו. למרבה ההפתעה, שלף הרב מכיסו שטר כסף ואמר: "ודאי מצטער המאבד מאוד; קח לך את השטר הזה במתנה, והכרז על המציאה שמצאת".

שמח התלמיד, ושמח גם המאבד שקבל את כספו בחזרה בזכות הרב בן ציון אבא שאול.

בספר 'בדרך עץ החיים' מספר על הגאון רבי איסר זלמן מלצר צוק"ל שבכל פעם שהיו נשמעות דפיקות על הדלת היה הרב קם ממקומו במהירות יוצאת דופן על מנת לפתח את הדלת לדופק.

באחד הימים בשעה שישב ולמד עם תלמידו נשמעו נקישות בדלת, ובטרם הספיק התלמיד לזוז ממקומו פתח הרב את הדלת. מששב הרב לכסאו שאל התלמיד את רבו: הלא אני צעיר מהרב, ומדוע לא אגש אני לפתח את הדלת? ענה הרב לתלמידו: ואולי מאחרי הדלת עומד עני... איך אוכל לתת לו להמתין עד שיפתחו בפניו את הדלת?!

ומיד המשך הרב והסביר: "טעות היא לחשב שחסר חכמה של אדם הוא שגרום לו להיות עני המחזר על הפתחים, ואלו החכמה שלי היא הגורמת לי שאשב כאן בבית בראש השלחן... שכן הקדוש ברוך הוא קבע שחלק בלתי נפרד מסדר הבריאה הוא שיהיו עניים בעולם, כפי שנאמר בחמש דברים (טו, יא): "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ". והנה מישהו מכרח למלא את התפקיד הזה של העניות, ואם יהודי זה לא היה האביון יתכן שהייתי אני צריך להיות האביון במקומו, וכעת שהוא נטל על עצמו את התפקיד הקשה הזה, כלום יעלה על הדעת שאתן לו להמתין מעבר לדלת?!